

## Nr 11

**Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motioner om obligatorisk begravningsförsäkring m. m.****Motionerna**

I detta betänkande behandlas

motionen 1973:152 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Eriksson i Bäckmora (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag om allmän obligatorisk begravningsförsäkring inom ramen för lagen om allmän försäkring;

motionen 1973:650 av fru Nilsson i Sunne m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en översyn av gällande lagstiftning i syfte att ersättning måtte utgå för hemtransport av avlidna personer;

motionen 1973:1142 av herr Komstedt (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om tillsättande av en utredning angående ändrade bestämmelser om hemtransport av stoft av i utlandet avliden svensk medborgare.

**Obligatorisk begravningsförsäkring****Gällande bestämmelser m. m.***Yrkesskadeförsäkringen*

I flera utländska lagstiftningar ingår begravningshjälp som ett led i sjukförsäkringen. I vårt land inrymmer den allmänna sjukförsäkringen emellertid inte någon sådan hjälp. Bestämmelser om obligatorisk begravningshjälp finns däremot i yrkesskadeförsäkringslagen med avseende på dödsfall vid yrkesskada. Den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen omfattar i princip varje arbetstagare i allmän eller enskild tjänst här i landet. Begravningshjälpen vid dödsfall på grund av yrkesskada utgörs av ett belopp motsvarande 20 procent av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring vid ingången av det år då dödsfallet inträffade. För närvarande uppgår således ersättningen till 1 460 kr. En ytterligare förmån inom den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen är livränta till efterlevande. Livränta kan utgå inte endast till efterlevande make och barn utan även till den avlidnes fader, moder eller adoptant som till följd av dödsfallet kommer att sakna erforderligt underhåll.

*Grupplivförsäkring*

Under 1960-talet har på en mycket stor del av såväl den enskilda som

den offentliga arbetsmarknaden i Sverige tecknats tjänstegrupplivförsäkring för arbetstagare. Försäkringsavgifterna erläggs av arbetsgivarna. I allmänhet berättigar försäkringen till följande förmåner. Då en arbetstagare, som fyllt 18 men ej 55 år, avlider utgår i regel ett grundbelopp om 41 000 kr. Om arbetstagaren är 55 år eller äldre reduceras beloppet. Tilläggsbelopp med högst 12 000 kr. utgår för omyndigt barn, som den avlidne efterlämnar. Numera utgår med vissa undantag samma förmån även för arbetstagare som är yngre än 18 år. För arbetstagare som saknar närstående utgår begravningshjälp med 3 000 kr. För arbetstagare som är äldre än 67 år men som kvarstår i arbetet även efter denna tidpunkt kan begravningshjälp med samma belopp utgå efter särskild prövning. Försäkringsbelopp utfaller med vissa undantag även vid arbetstagarens makes frånfälle under förutsättning att makarna har gemensamt, hemmaboende barn under 17 år. Därvid gäller, att begravningshjälp utgår med 3 000 kr. samt halvt tilläggsbelopp med 6 000 kr. för varje barn. Även arbetsgivare och dennes make eller maka har i vissa fall möjlighet att ansluta sig till den försäkring som gäller för de anställda i företaget. — Tjänstegrupplivförsäkringar omfattar i dag ca 3,2 milj. anställda.

Vid sidan om tjänstegrupplivförsäkringar har utvecklats en vidsträckt verksamhet med frivilliga grupplivförsäkringar omfattande olika kategorier människor. Försäkringarna byggs upp med de mest olikartade kollektiv som bas. De kan omfatta medlemmar i en facklig organisation eller annan förening, mödrar med barn under 16 år, fastighetsägare som belånar sina hus i ett visst kreditinstitut etc. Dessa former av grupplivförsäkringar lämnar regelmässigt utrymme för medinträde för den försäkrades maka eller make. Till vissa försäkringar ansluts makar automatiskt, i andra fall fordras särskild anmälan. I sistnämnda fall uppställs krav på att en dominerande del av makarna skall vara anslutna för att försäkringen i den delen skall träda i kraft. De frivilliga grupplivförsäkringarnas skydd vid makes frånfälle är i allmänhet fullständigare än tjänstegrupplivförsäkringarnas på det sättet att förekomsten av barn inte är villkor för ersättning. — De frivilliga grupplivförsäkringarna omfattar f. n. ca 3,6 milj. direkt försäkrade.

### *Begravningskassor*

Det är av intresse i sammanhanget att med några siffror belysa omfattningen av den rörelse som bedrivs av begravningskassor samt av sjuk- och begravningskassor. Båda slagen är föreningar som faller under 1938 års lag om understödsföreningar. Med en understödsförening förstås en sådan förening för inbördes bistånd som avser att, utan affärsmässigt drivande av försäkringsrörelse, idka verksamhet som faller inom personförsäkringens område.

Medlemsantalet i de båda typerna av kassor har under senare år gått ned betydligt. År 1955 utgjorde medlemsantalet i begravningskassorna ca 828 000 och i sjuk- och begravningskassorna ca 153 000 medan motsvarande siffror för år 1970 uppgick till ca 552 000 resp. 90 000. Det

långt övervägande antalet personer är försäkrade i föreningar, som utger kapitalunderstöd till högre belopp än 500 kr. Medelförsäkringssumman i detta slag av föreningar uppgick år 1970 till 590 kr.

### *Socialhjälp till begravning*

I de fall då medel saknas till begravningskostnader kan ekonomisk hjälp till dessa utgå i form av socialhjälp. Enligt uppgift i pensionsförsäkringskommitténs ovannämnda betänkande har några siffror avseende omfattningen av denna hjälp för hela landet inte stått att uppbringa. Av upplysningar som införskaffats beträffande förhållandena i Stockholms stad framgår emellertid att begravningshjälpen utgör en relativt obetydlig andel av socialhjälpverksamheten, räknat såväl i antal hjälptillfällen som i belopp. Under år 1965 utgick sålunda hjälp till begravning genom rekvisition från socialbyrå i 78 fall till en sammanlagd kostnad av 19 620 kr. Härtill kommer av polisen rekvirerade begravningar, vilkas antal inte kan exakt anges men som enligt uppgift i betänkandet torde understiga den nyss angivna siffran.

I fråga om kostnaderna för begravningshjälpen kan nämnas att i Stockholms stad socialhjälp för sådant ändamål f. n. utgår med ca 700 kr. jämte vissa tillägg avseende bl. a. annonskostnader. Kostnadsnivån i Göteborg torde ligga på ca 600 kr. medan kostnaderna i Malmö varierar mellan 400 och 500 kr.

### **Pensionsförsäkringskommittén m. m.**

I sitt slutbetänkande (SOU 1971:19) tar pensionsförsäkringskommittén bl. a. upp frågan om en allmän försäkring för begravningshjälp (s. 89–97). Kommittén konstaterar därvid att enligt dess mening behovet av en hela folket omfattande försäkring avsedd att täcka begravningskostnader inte är framträdande. Detta motiverar kommittén bl. a. med att omfattningen av grupplivförsäkringen ger vid handen att ett fullgott försäkringsskydd såvitt gäller begravningskostnader torde finnas i det övervägande antalet fall då personer avlider i aktiv ålder.

Kommittén redovisar viss statistik över antalet avlidna personer, av vilken framgår bl. a. att omkring 80 000 personer årligen avlider i Sverige. År 1969 var siffran 83 352. Av dessa var drygt 65 000 folkpensionärer (59 000 ålderspensionärer samt 6 000 änke- och förtidspensionärer), medan ca 2 000 av de avlidna var barn under 15 år. I anslutning till dessa siffror uttalar kommittén med hänvisning till tjänstegrupplivförsäkringarnas nuvarande utformning att frågan om behovet av en särskild försäkring för begravningshjälp i stort sett kan begränsas till gruppen ålderspensionärer samt till barn och ungdomar, som ännu inte inträtt i förvärvslivet och fått det skydd som grupplivförsäkringarna erbjuder.

Kommittén hänvisar härefter till de siffror som redovisats rörande omfattningen av den socialhjälp som utgår för begravningsändamål och framhåller att någon exakt kartläggning av denna verksamhet inte varit

möjlig. Materialet ger emellertid vid handen att det är i förvånansvärt få fall som socialhjälp anlitas för begravningskostnader. Även om man därför inte får dra den slutsatsen att hjälpbehov inte förelegat när socialhjälp inte anlåtats har de inhämtade upplysningarna gett kommittén den uppfattningen, att behovet av en särskild försäkring inte är alltför framträdande. Kommittén konstaterar att det finns all anledning anta att det behov av hjälp som nu kan finnas blir mindre allteftersom fler och fler pensionärer får större belopp från den allmänna pensioneringen genom tilläggs pensioneringens tillväxt, och kommittén erinrar om att allmän pension utgår även för den månad då dödsfallet inträffat.

I betänkandet uppges vidare att av de ca 80 000 bouppteckningar, som inregistrerades under 1967, mindre än 10 000 inte utvisade någon behållning medan omkring 50 000 upptog en behållning på mer än 10 000 kr. Kommittén uttalar vidare.

I de fall då ingen nära anhörig lever efter den avlidne kan det inte riktas någon bärande invändning mot att behållningen eller åtminstone en del därav i första hand tas i anspråk för att täcka begravningskostnaderna. I viss mån andra synpunkter träder i förgrunden när make eller annan anhörig, som delat bostad med den avlidne och även i övrigt levt i ekonomisk gemenskap med denne, lever efter. I sådana fall kan begravningskostnaderna när behållningen i boet är liten framstå som en börda.

Även med beaktande av dessa synpunkter är det emellertid enligt kommitténs uppfattning med hänsyn till det tidigare anförda icke motiverat att införa en allmän hela folket omfattande dödsfallsförsäkring. Det bör tillfogas att kostnaden vid ett försäkringsbelopp om exempelvis 1 000 kr. skulle utgöra omkring 80 milj. kr. om året. Finansieringen skulle få ske över budgeten, genom en speciell avgift eller genom en höjning av befintliga socialförsäkringsavgifter. Vid den värdering av angelägenhetsgraden av olika förslag till reformer inom den allmänna försäkringen som måste ske är frågan om en allmän dödsfallsförsäkring enligt kommitténs uppfattning åtminstone för närvarande inte så angelägen att den motiverar en kostnad av denna storlek.

### Statens pris- och kartellnämnd

Inom statens pris- och kartellnämnd har verkställts en undersökning om begravningskostnader i Sverige. Undersökningen, som grundar sig på begravningsbyråernas fakturor från år 1970, visar att genomsnittspriset för ett begravningsuppdrag nämnda år var omkring 1 400 kr. exklusive kostnader för gravplats, gravsten, gravvård och förtäring i samband med begravning samt att prisvariationerna mellan olika begravningsbyråer var betydande. En av de stora utgifterna är – framhålls det – kostnaderna för inköp av kista. Genomsnittspriset för en sådan ligger omkring 500 kr., men det finns kistor som kostar ända upp till 2 000 kr. Försäljningen av kistor och urnor är den mest lönande verksamheten för begravningsbyråerna. Det procentuella pålägget på kistor ligger genomsnittligt på 90 procent av inköpspriset och i fråga om urnor på 70 procent.

I undersökningen konstateras att tillkomsten av de folkrörelseägda begravningsföreningarna på ett gynnsamt sätt påverkat prissättningen i

branschen. Att en begravning kan bli billigare hos begravningsföreningarna beror till viss del på att dessa ofta tillhandahåller mindre kostsamma modeller av kistor. För att ytterligare få ned kostnaderna har begravningsföreningarna under 1972 startat egen kistfabrik.

Av undersökningen framgår också att föreningarna inte anlitas i särskilt stor omfattning; 80 procent av alla begravningar sköts nämligen av privata företag.

### Frågans tidigare behandling

I motion till 1971 års riksdag yrkades utredning och förslag avseende allmän försäkring för begravningskostnader. I ett av riksdagen godkänt betänkande (SfU 1971:20) avstyrkte socialförsäkringsutskottet bifall till motionen. Utskottet återopade därvid i allt väsentligt de skäl mot en allmän begravningsförsäkring som redovisats av pensionsförsäkringskommittén.

Även vid 1972 års riksdag väcktes en motion med förslag om en allmän obligatorisk begravningsförsäkring. Socialförsäkringsutskottet avstyrkte bifall till motionen och framhöll därvid bl. a. att andra reformer inom den allmänna försäkringen måste anses angelägnare än införandet av en allmän begravningsförsäkring. — Riksdagen biföll utskottets hemställan.

### Hemtransport av avliden

#### Gällande bestämmelser

Kostnader för hemtransport av person som avlidit utomlands eller i Sverige kan inte bestridas inom ramen för den allmänna försäkringen. Vid återresa efter sjukhusvård inom Sverige ersätts i viss utsträckning erforderlig resekostnad. Likaså kan enligt 1 § kungörelsen (1962:388) angående ersättning för sjukvård utom riket enligt lagen om allmän försäkring den som är omfattad av sjukförsäkringen och bosatt i Sverige få viss ersättning för läkarvård och sjukhusvård om han under tillfällig utlandsvistelse blir i behov av sådan vård. Om han med anledning härav hemtransporteras och tas in på sjukhus här i landet utgår ersättning för resekostnaden med högst det belopp som skulle ha utgått om behovet av sjukhusvård uppkommit i den sjukes bostad i hemorten.

#### Utredningsarbete

I ett betänkande avgivet i maj 1966 av statens konsumentråds sällskapsreseutredning (Sällskapsresor, SOU 1966:25) diskuteras för- och nackdelar med en automatisk reseförsäkring, innebärande att försäkringsskyddet är inbakat i en resas förmåner och därmed också i priset. Utredningen konstaterar att avgörande skäl talar mot en obligatorisk reseförsäkring. En sådan försäkring strider -- menar utredningen --

mot en allmän princip om valfrihet i vårt samhälle. I vart fall torde det enligt utredningens uppfattning inte finnas tillräckliga sociala skäl att låta reseförsäkringar bli obligatoriska.

Frågan om kostnader för transport av avliden har också berörts av 1961 års sjukförsäkringsutredning i dess slutbetänkande Ersättning vid vissa sjukvårdande åtgärder och sjukresor (SOU 1970:56). Utredningen påpekar därvid att det finns flera former av hjälp för täckande av kostnader i samband med dödsfall. I yrkesskadeförsäkringen ingår begravningshjälp. De på arbetsmarknaden numera vanliga grupplivförsäkringarna m. m. är också av stor betydelse i detta sammanhang. Vidare betalar vissa landsting och, i särskilda situationer, socialnämnder kostnader för transport av avliden till hemorten. Det är emellertid obestriddt att anhöriga till den avlidne i många fall får vidkännas höga utgifter för dylika hemtransporter. Den lättnad som i sådana fall kan vara befogad bör dock enligt sjukförsäkringsutredningens mening inte lämnas inom sjukförsäkringens ram.

Resegarantiutredningen har i ett i januari 1972 avlämnat betänkande Ny resegarantilag (stencil II 1972:1) diskuterat olika system för att ge deltagare i sällskapsresor samma skydd som de har enligt resegarantilagen men utan att olika företag var för sig ställer säkerhet för fullgörande av sina skyldigheter. Ett sådant system bygger på försäkringstanken och innebär att man skulle införa en skyldighet för varje företag som anordnar sällskapsresor att försäkra varje deltagare i en sällskapsresa mot den skada som han kunde drabbas av genom att företaget inte fullgör sina åtaganden. Utredningen tar avstånd från en sådan obligatorisk försäkringsform och motiverar detta med att den skulle kräva en ganska besvärlig administration och övervakning och att beräkningen av premiernas storlek för olika företag skulle erbjuda svårigheter. Utredningen konstaterar också att en överslagsberäkning gett vid handen att en obligatorisk försäkring skulle ställa sig förhållandevis dyr från konsumentens synpunkt jämfört med det nu tillämpade resegarantisystemet.

### 1972 års riksdag

Vid 1972 års riksdag väcktes en motion vari begärdes utredning i syfte att lösa frågan om kostnader för hemtransport av sjuka eller avlidna personer som befann sig utomlands. Socialförsäkringsutskottet infordrade yttranden över motionen från riksförsäkringsverket, försäkringskassförbundet och Svenska resebyråföreningen.

Såväl riksförsäkringsverket som Svenska resebyråföreningen ifrågasatte lämpligheten av att lösa frågan om kostnader för hemtransport av sjuka eller avlidna inom ramen för den allmänna försäkringen. Riksförsäkringsverket konstaterade att en sådan lösning skulle innebära att alla de som inte reste utomlands tvingades delta i finansieringen av försäkringen, medan resebyråföreningen hänvisade till de möjligheter resenärerna redan nu hade att på frivillig väg skydda sig mot kostnader av den art

motionärerna avsåg. Föreningen underströk också att införandet av en obligatorisk försäkring skulle innebära att många blev dubbelförsäkrade och att priset för resan höjdes, vilket skulle innebära en klar orättvisa mot de resenärer som ordnat sitt skydd genom frivillig försäkring.

Försäkringskassaförbundet ansåg i sitt remissvar en försäkringsform där avgiften inkluderades i priset för en charterresa mindre tillfredsställande, eftersom en sådan försäkring innebar skydd endast för en del resenärer. Försäkringen borde i stället – menade förbundet – utformas i likhet med den danska reseförsäkringen, som var allmän och inkluderade ersättning för merkostnader vid hemtransport i samband med sjukdom eller dödsfall.

Socialförsäkringsutskottet avstyrkte -- med riksdagens godkännande -- bifall till motionen och återopade därvid i huvudsak de synpunkter som framförts av riksförsäkringsverket och Svenska resebyråföreningen.

### Utskottet

De motioner utskottet behandlar i detta betänkande syftar alla till att -- inom den allmänna försäkringens ram -- införa en rätt till ersättning för kostnader i samband med dödsfall. Motionärerna i motionen 1973:152 anser att man bör införa en allmän obligatorisk begravningsförsäkring, medan motionerna 1973:650 och 1973:1142 innehåller yrkanden om utredning av frågan om rätt till ersättning för hemtransport av avlidna personer. I sistnämnda motion är dock yrkandet begränsat till sådana fall då dödsfallet ägt rum utomlands.

Frågan om en allmän obligatorisk begravningsförsäkring prövades av pensionsförsäkringskommittén i dess slutbetänkande Familjepensionsfrågor m. m. (SOU 1971:19). De skäl av statsfinansiell och annan art som kommittén anfört mot att införa en sådan försäkringsform har utförligt redovisats i det föregående. Riksdagen har såväl 1971 som 1972 (jfr SfU 1971:20 och SfU 1972:27) avvisat motionsyrkanden om en allmän obligatorisk begravningsförsäkring och därvid i allt väsentligt anslutit sig till den bedömning av frågan som redovisats av pensionsförsäkringskommittén. Enligt utskottets mening saknar riksdagen anledning att inta en annan ståndpunkt i år än förra året. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motionen 1973:152.

Även frågan om hemtransport av avlidna från utlandet prövades av riksdagen 1972 (jfr SfU 1972:27). Med anledning av motion i ämnet inhämtades då yttranden från riksförsäkringsverket, försäkringskassaförbundet och Svenska resebyråföreningen. Såväl riksförsäkringsverket som Svenska resebyråföreningen avstyrkte bifall till motionen. Därvid uppgav riksförsäkringsverket bl. a. att en lösning inom den allmänna försäkringens ram av frågan om kostnader för hemtransport från utlandet av sjuka eller avlidna personer skulle innebära att alla de som inte reste utomlands tvingades delta i finansieringen av försäkringen, medan Resebyråföreningen hänvisade till de möjligheter utlandsresenärer redan nu hade att på frivillig väg skydda sig mot sådana kostnader som

motionärerna avsåg. Föreningen underströk också att införandet av en obligatorisk försäkring skulle innebära att många blev dubbelförsäkrade och att priset för resan höjdes till förfång för dem som ordnat sitt skydd genom frivillig försäkring. Socialförsäkringsutskottet anslöt sig till den uppfattning som kommit till uttryck i riksförsäkringsverkets och Resebyråföreningens remissvar och hänvisade också till att såväl statens konsumentråds sällskapsreseutredning (SOU 1966:25) som resegarantiutredningen (stencil H 1972:1) tagit klart avstånd från en obligatorisk reseförsäkring. — Riksdagen biföll utskottets hemställan om avslag på motionen.

Med hänsyn till det anförda och då enligt utskottets uppfattning riksdagen bör inta samma ståndpunkt i år som förra året avstyrker utskottet bifall till motionen 1973:1142.

Vad utskottet anfört i det föregående innebär enligt utskottets mening ett besvarande också av motionen 1973:650. Vad särskilt angår frågan om hemtransport av personer vilka avlidit inom Sverige har utskottet inhämtat att det förekommer fall då församlingar bekostar hemtransport av församlingsbor vilka avlidit utanför församlingen. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet bifall också till motionen 1973:650.

Avslutningsvis vill utskottet erinra om att ett mål avseende församlings rätt att tillhandahålla fri begravning för närvarande är föremål för regeringsrättens prövning.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet  
att riksdagen avslår  
1. motionen 1973:152,  
2. motionen 1973:650,  
3. motionen 1973:1142.

Stockholm den 20 mars 1973

På socialförsäkringsutskottets vägnar  
TORSTEN FREDRIKSSON

*Närvarande:* herrar Fredriksson (s), Lundberg (s), Ringaby (m), Karlsson i Ronneby (s), Magnusson i Nennesholm\* (c), Persson i Stockholm (s), Mundebo (fp), fröken Pehrsson (c), herrar Marcusson (s), Björck i Nässjö (m), Olsson i Stockholm\* (vpk), Andersson i Nybro (c), fröken Bergström (fp), herrar Signell\* (s) och Lindström\* (s).

\* Ej närvarande vid betänkandets justering.



## Reservation

av herrar Ringaby (m) och Björck i Nässjö (m) vilka ansett

*dels* att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 7 med "Även frågan" och slutar på s. 8 med "motionen 1973:650" bort ha följande lydelse:

Den ständigt ökande frekvensen av turistresor till utlandet har medfört att det blivit allt vanligare att svenskar avlider utanför Sveriges gränser. Kostnaderna för hemtransport av avliden uppgår ej sällan till mycket betydande belopp och den avlidnes anhöriga måste i den chocksituation dödsbudet innebär på mycket kort tid, ofta inom 24 timmar, göra förskottsinbetalning på eller ställa bankgaranti för hemtransportkostnaden.

För de allra flesta människor måste det framstå som en självklar uppgift att söka ta hem och begrava en nära anförvant. Ofta kan emellertid den anhöriges ekonomi resa avgörande hinder mot att en hemtransport sker. Enligt utskottets mening kan det inte anses tillfredsställande att de anhörigas ekonomiska situation skall vara avgörande för om begravning skall äga rum i Sverige eller ej. Med hänsyn härtill och då man enligt utskottets mening bör söka underlätta de efterlevandes villkor i sådana situationer det här gäller anser utskottet — i likhet med motionären i motionen 1973:1142 — att frågan om de närmare formerna för hemtransport av avlidna från utlandet och kostnaderna för sådan transport bör bli föremål för utredning. En tänkbar lösning skulle enligt utskottets mening kunna sökas inom ramen för den allmänna försäkringen.

Vad utskottet i det föregående anfört om en allmän obligatorisk begravningsförsäkring innebär enligt utskottets mening ett besvarande också av motionen 1973:650, vilken i första hand synes beröra frågan om hemtransport i sådana fall då dödsfallet ägt rum i Sverige. Vad särskilt angår denna fråga har utskottet inhämtat att det förekommer fall då församlingar bekostar hemtransport av församlingsbor vilka avlidit utanför församlingen. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet bifall till motionen 1973:650.

*dels* att utskottet under punkten 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1142 i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning angående ändrade bestämmelser om hemtransport av stoft av i utlandet avliden svensk medborgare.

